

damnatus est. Verum est, quia qui iudicat non edendū & edit, damnatus est. Ipse enim se damnat, quando id quod sibi inutile asserit, facit. ¶ **Quia non ex fide.** Non utiq; ex fide edit, qui edendum negat & edit. ¶ **Omne autem quod non est ex fide, peccatum est.** Recte peccatum appellat, quod aliter fit quā probatum est. Quoniam Romani in lege inducti erant sicut in primordio Epistolæ memorauit: Aduenientibus autem qui rectius crederent, quæstiones mouerentur de edenda carne & non edenda, & horum pars qui edendam & non probādam diceret melior uideretur, quia omnia munda ualde sunt, infirmos dicit qui edendam negarent, siue ex Iudæis siue ex gentibus, & remitti illos in proposito cordis sui. Nec enim obest non edere, aut prodest erga deum edere, ne quāuis ratione ascripti, per quod tamen cum scrupulo ederent delinquerent.

CAPVT XV.

Debemus autem nos firmiores infirmitates inualidorum portare. Recte ait debemus, quia oportet doctores infirmos firmare, & imperitos erudire cum mansuetudine, ne prouocati dum cōtendere uolūt, & ne dum humiles uideātur in peius proficiant. ¶ **Et nō nobismetipsis placere.** Hoc est, nō quod nobis proffit & placeat uēdicare, sed & quod fratri, quia inuicem curam nostri agere debemus. ¶ **Unusquisq; proximo suo placeat in bono ad ædificationem.** Nunc personam suam discreuit. Hos enim commonet, ut charitati studentes proximis placeant, ad id quod est utile. Hæc est ædificatio sicut alibi ait: Ego, inquit, omnibus per omnia placeo. ¶ **Nam & Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est: Detractiones exprobrātium ceciderūt super me.** In psalmo sexagesimo octauo. Saluatorem non sibi metipso dicit placuisse, sed deo patri: quia dicit: Non enim descendi de cælo ut faciam uoluntatem meā, sed

1. Cor. 10
Psal. 68.
Ioan. 6

sed uoluntatem eius qui misit me patris. Et quia cū hæc diceret, contradicentibus Iudæis quasi peccator occiditur, psalmographus ex persona eius uerba facit ad deum patrem dicens: Detractiones exprobrantium te ceciderunt super me. Hoc est, ego cum uoluntatem tuam facerem, dixerunt me peccare in te, qui nō me recipiendo quem misisti exprobrauerunt te, quia Iudæi cum peccarent in deum non recipientes quem misit Christum, insuper & occiderunt eum quasi peccantē in deum: sic peccata peccantium in deum ceciderunt super Christum. In nocēs enim à peccatoribus occiditur quasi blasphemus, sicut scriptum est in euangelio.

Quæcūq; enim scripta sunt ad nostrā cōfirmationē scripta sunt, ut per patientiā & exhortationem scripturarum spem habeamus. Manifestum est enim, quia quæcūq; scripta sunt ad nostram disciplinam scripta sunt, ut ex ipsa exhortatione proficiamus ad spem, non diffidentes de promissis si adhuc tardent. ¶ Deus autem patientiæ & consolationis det uobis unum inuicem sapere secundum Iesum Christū, ut unanimes uno ore honorificetis deū & patrem domini nostri Iesu Christi. Quasi ad salutem missus Apostolus, bono uoto plebem prosequitur, optans ut deus det eis unū sensum sapiētie secundum Iesum Christum, ut iuxta doctrinam Christi sapiant. Tunc enim poterunt dilectionem seruire exemplo domini dicentis: Maiorem hac dilectione nemo habet quā ut animam suam ponat pro amicis & fratribus suis, & ita uno ore, una cōfessione laudare deum patrē in Christo, si inuicem se iuxta sensum Christi fuerint exhortati: ut sine cessatione laudent deū, omnia quæ fecit per Christum, & post errorem lapsa, per eūdem iterum erigere & reformare dignatus est, duplex dans beneficium, misericordiam & cognitionem. ¶ Propter quod assumite alterutrum sicut & Christus assumpsit uos in honorem dei. Sic assumpti sumus à Christo, dum infirmitates nostras accepit, & agritudines nostras

Ioan. 15

stras portauit, ut hoc exemplo nos inuicem nostras infirmitates per patientiam confirmemus, ut nomē honoris dei assumptum in nos non euacuetur. **Filij enim dicimur dei per gratiam Christi.** ¶ **Dico enim Christū ministrū fuisse circumcisionis propter ueritatem dei in hoc ut confirmaret promissiones patrum.**) Originem commendat Iudæorū. In circumcisione enim filios significat Abraę, quibus missus Christus ministravit patribus gratiam repromissam. Vnde saluator: **Ego em̄ sum, inquit, in medio uestrum, non ut ministrer, sed ut ministrem, ut ueritas in promissione facta patribus probaretur.** Circumcisio enim carnis data est Abraę, in figuram circumcisionis cordis, quam postea propheta futuram significauit, dicens: **Circumcidite duriciam cordis uestri.** Huius uerbis circūcisionis promissę, minister Christus est, hoc est, prædicator. Dehinc apostolis ut circūcisis carne ministraret cordis circūcisionem, sic ait: **Sicut me misisti in hunc mundū, ita & ego misi eos in hunc mundū.** Circumcisio autem cordis est, sublata erroris nebula, agnoscere creatorem, deum patrē & filiū eius Christum, per quem creauit omnia, ut ueritas dei impleretur. Promiserat em̄ daturū se misericordiam, & promiserat patribus Iudęorum. Nam dixerat Abraę: **In semine tuo benedicentur omnes gentes.** Et ad Dauid dixit: **De fructu uentris tui, ponam super sedem meam: Et orietur stella ex Iacob.**

Ioan. 17.

Gen. 26

Psal. 137

Num. 24

¶ **Gentes autem super misericordiam honorare deum.**) Quia enim his nulla promissio erat quasi indigni, per solam misericordiam assumpti sunt ad salutem, ut per confessionem honorent deū, quia increduli inhonorēt. ¶ **Sicut scriptum est: Propter hoc confitebor tibi in gentibus, & nomini tuo canā.**) Exēplo prophetico probat. Scriptum est enim in psalmo decimoseptimo. **Gentes admittendas ad gratiam dei ad percipiendam salutem.** Vox enim Christi est, qua futurum dixit quod in gentibus prædicationis eius fructum habitura esset confessionis sacramenti **DEI**, ideo gratias ex hoc agit filius obedientię gentium. Vnde in Euangelio ait: **Con-**

Mat. 11

fitebor

sitabor tibi pater domine cœli & terrę, qui abscondisti ea à sapientibus & prudenter reuelasti ea paruulis, quoniam bonum placitum ante te. Cōfessio ergo ista uerius dei est in trinitate, ex qua surgit læticia, ut post uerū confessionem lætus dacantet misericordiam & donum.

¶ **Et iterum dicit: Lætamini gentes cum plebe eius.** (Hoc in cantico Deuteronomio. ¶ **Et iterum dicit: Laudate omnes gentes dominum, & magnificate eum omnes populi.**) Hoc in psalmo centesimo decimo sexto. Olim decreuisse deum ostendit, interueniente misericordia sua cōcordes facere Iudæos & gentes, ut gratiam adepti gētiles socij fierēt Iudæorū, qui & ipsi olim dono dei plebs eius erat nominata. Sed iā nobiles Iudęi, hi uero ignobiles p̄ m̄iam nobilitati sunt, ut simul oēs læti sint agnitione ueritatis, & laudantibus gētibus deū magnificent omnes populi, duodecim tribus unū deū qui auxit numerū plebi suę adiūctis gentibus: Deniq; cum disceptarēt Iudæi cōtra apostolum Petrum causa Cornelij, reddita sibi ratione, quieuerunt magnificantes dominū, dicentes:

Acto. II. Forfitan deus & gentibus p̄nitentiam tribuit ad consequendam uitā. ¶ **Esaias dicit: Erit radix Iesse & qui exuret regere gentes, in eum gentes sperabunt.** ¶ Ut maiore fiduciam gentibus faciat & spem non dubiam, multis testimonij firmat decretum dei hoc fuisse, ut omnes gentes benedicerentur in Christo, ne insolentia infidentium Iudæorum contristaret, & dubios redderet credentium animos gentium, quasi frustra sibi spem promittant, qđ à deo Abrahę accepto feratur fides Iudæorum, ut ipsa læticia & securitate crescerent. Quare tamē Christus ex radice Iesse & non ex radice Booz uiri iusti, aut ex radice Obed? Sed quia Dauid filius dicatur propter regnum, ut sicut ex deo natus in regem est, ita et ex Dauid rege ortū haberet iuxta carnem, ideo radix Iesse arbor Dauid, quę fructum fecit per ramū qui est Maria uirgo quę genuit Christum. ¶ **Deus autem spei repleat uos omni gaudio & pace in credendo, ut abundetis in spe & uirtute spiritus sancti.** Certus sum autem fratres & ego ipse de uobis, quia

quia & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita ut possitis alterutrum monere.) Hæc exhortationes sunt. Per laudem enim prouocat eos ad meliorem & intellectū & uitam. Qui enim uidet se laudari, data opera elaborat ut uera sint quæ dicuntur. Ideo non dixit ut in uicē se doceant sed admoneant. Hoc enim solet moneri quod cum sciatur aliquando subterfugit animo. Cætera non sunt obscura ut indigeant explanatione. ¶ Audacius autem scripsi uobis fratres ex parte tanquam in memoriam uos reducens propter gratiam quæ data est mihi à deo, ut sim minister Christi Iesu in gentibus, sanctificans euangelium dei ut fiat oblatio gentium accepta & sanctificata in spiritu sancto.) Non enim temere se scripsisse significat. Autoritatem enim sibi datā per dei gratiam d. cens, ut omnibus gētibus audeat scribere, admonens & confirmās propositum eorum in Christo, ut sollicitudinem suam ostendat in ministerio euangelij quasi magister gentium, & sacrificium eorum possit acceptū fieri sanctificationis causa in spiritu sancto. Quicquid enim fide integra & mente sobria offertur, à spiritu sancto purificatur. ¶ Habeo igitur gloriam in Christo ad deum, nō enim audeo aliquid loqui eorum quæ per me non efficit Christus in obedientiam gētium uerbo & factis, potestatem signorum & prodigiorum in uirtute spiritus sancti.) Gloriā habere se dicit apud deū per Christum Iesum. Credens enim & seruiens Christo Iesu in conscientia pura, meritum sibi fecit apud deum patrem intantum ut nihil deesse dicat quod non per illum operatus sit Christus, ad exhortationem gentium dando signa & prodigia per manus eius, ut prædicationem eius uirtus commendaret. Hinc est unde gloriam se ostendit habere in Christo ad deum. Seruiens enim Christo gloriam habet ad deum intantum ut indigere non habeat aliquid diuinæ uirtutis, quod sibi prestitum non sit à deo: sed omnia, se quia idoneus inuentus est dispensator consecutum, quæ ad conuersionem per signorū uirtutem proficerent proficetur: quod eo proficit, ut se non

minus potuisse probet quod ceteri apostoli qui fuerant cum domino, nec aliquid minus inter gentes uirtutum operatum esse deum, ut per hoc ipsum crescant, uidentes hanc se gratiam assecutos, quam assecuti erant Iudaei, qui sibi praerogatiuam uendicant patrum. ¶ Ita ut ab Hierusale in circuitu usque Illyricum repleuerim euangelium dei & filij eius Iesu Christi. Sic autem hoc praedicaui euangelium non ubi nominatus est Christus, ne supra alienum fundamentum edificare.)

Non sine causa illic se praedicare niti dicit, ubi non nominatus est Christus, sciens pseudo apostolos aliter quam oportebat Christum tradere. Ad hoc enim circumibant ut sub nomine Christi alijs dogmatibus populum manciparent, quod postea corrigere maximi erat laboris.

Idcirco praeuire uoluit, ut inuiolate praedicationis uerba traderet audientibus, & integra linea superficies ordinata, incolumis fundamenti robur haberet. Et quia magister datus est gentibus, oportebat eum sollicitate hoc curare ut illic doceret ubi Christus non fuerat nunciatus, & ut auctoritatem suam firmaret, & laborum suorum plenum fructum haberet ex his quos plantauerat. Hinc est unde omnia loca ecclesiae occupauit: Haereses enim postea subtilitate malignantes, sub nomine Christi legis & fidei sensum corrumpere nitebantur. Quod testimo-

Esa. 52 nio legis monuit dicens: ¶ Sicut scriptum est: Quia quibus non est annunciatum de eo uidebunt, & qui non audierunt intelligent.) In Esaia habetur. ¶ Ut ergo hic intellectus uerus atque inuiolabilis esset de uero dei filio, se festinasse semper dicit imbuere gentes Euangelica ueritate. ¶ Propter quod impediabar plurimum uenire ad uos, nunc uero ulterius locum non habens in his regionibus, cupiditate habens ueniendi ad uos ex multis iam praecedentibus annis, cum in Hispaniam proficisci coepero, uidebo uos & a uobis premiti illuc, si uobis primum ex parte fructus fuero.) Quod in capite Epistolae memorat, dicens: ¶ Quia saepe, inquit, proposui uenire ad uos & prohibitus sum usque adhuc: Nunc absoluit ostendens qua causa impeditus sit, ut uolens uenire aliud
Lageret

ageret quod imminebat, ut excluderet pseudo apostolo-
rum praua commenta: & deniq; postquam omnibus in
circuitu prædicauit iam uacare sibi dicit uenire Romã,
quod olim optauerat. Romanos igitur quia in lege in-
ducti fuerant, interim per epistolam corrigit. Illos autẽ
qui non audierunt adhuc prædicationẽ, utilius esse præ-
sentia sui doceri, ut fundati recta fide difficile aliud ali-
quid reciperent: Venturum tamen se promissit tempore
quo ad Hispaniam erat iturus, quia illic Christus non
erat prædicatus, ut occuparet mentes illorum. Et quia
pseudo apostolis difficile fuit iter ad illos, ideo tardius
si iret non erat molestum. ¶ Nunc uero proficiscar in Hie-
rusalem ministrare sanctis. Probauerunt enim Macedo-
nia & Achaia collationem aliquam facere in pauperes
sanctorum qui sunt Hierosolymam.) Prius tamen itur-
rum se dicit ministrare sanctis Hierosalem, per quam
rem Romanos scire uult quia huiusmodi operibus stu-
dendum est. Qui enim per misericordiam uiuunt & iu-
stificati sunt apud deum, huic inferuire debent. ¶ Debito-
res enim sunt eorum, quoniam si spiritualium eorũ par-
ticipes facti sunt gentes, debent & in carnalibus mini-
strare eis.) Quippe cum debitores eos dicat Iudæorum
credentium, ut sicut in spiritualibus participes eorum fa-
cti sunt, ita & hi communicent corporalibus necessitatibus
illorum, ut gaudẽtes ex Iudæis credentes, collaudẽt
prouidentiam dei in salutem ipsorum per ministerium
eorum. ¶ Hi enim rotos se diuinis dedentes obsequiis, &
nihil mundanum curantes, exemplum bonæ conuersa-
tionis præbebant credentibus. Intantum deniq; nos hu-
manos & misericordes uult esse Apostolus, ut & debi-
tores nos dicat circa elemosynam largiendam, & bo-
nis operibus exercendum cū alacritate cordis, quia quĩ
misericordiã à deo sperat, debet esse misericors, ut pro-
bet se recte hanc sperare, quia si homo miseretur, quan-
tomagis deus. Retributio em̃ hæc est uel merces, ut quĩ
accipiunt misericordiã, misericordiã faciant. Vnde dñs:
Beati, inquit, misericordes, ipsorũ em̃ miserebitur deus.

Mat. 5 ¶ Hoc igitur cum consummauero & assignauiero eis fructum hunc, proficiscar per uos in Hispaniam. Scio enim quoniam ueniens ad uos in abundantia benedictionis Christi ueniam.) Certus de dispositione & gratia dei, pmissit se in abundantia benedictionis uenturum quam prædicat Christi. Benedictio autem hæc signorum uirtus est per quam confirmati sunt, ¶ **Obscuro ergo uos fratres per dominum nostrum Iesum Christum, & per charitatem spiritus sancti, ut sollicitudinem impartiamini mihi in orationibus pro me ad dominum, ut liberer ab infidelibus qui sunt in Iudæa.)** Dehinc orat ut adiuuetur in orationibus ut euaderet manus Iudeorum infidelium: non quia ipse minus mereatur, sed ordinem sequitur, ut ab ecclesia fiat oratio pro rectore suo. Multi enim minime dum congregantur unanimes fiunt magni, & multorum preces impossibile est ut non impetrent. Si ergo & ipsi cupidi sint uidendi apostolum, impensius orent ut inde liberati possint suscipere illum in gaudio charitatis. ¶ **Et munerum meorum oblatio accepta fiat in Hierosolymam sanctis, ut ueniam ad uos cum gaudio per uoluntatem Iesu Christi, & refrigerer uobiscum.)** Etiam hoc orandum dicit, ut ministratio munerum eius accepta fiat sanctis in Hierusalem, & omnia cum uoluntate dei facere se ostendat, ut quia deuotus est animus eius ad ferenda munera, etiam illorum animo dei iudicio respondere sibi uult, ut intellecta charitate illius erga se cum illo unanimes deo gratias agat. Magnus enim profectus est ei cuius ministerio læti effecti, deum laudibus prosequuntur. ¶ **Deus autem pacis sit cum omnibus uobis amen.)** Deus pacis Christus est, qui ait: Pacem meam do uobis, pacem relinquo uobis, quem optat esse cum his, sciens dixisse Iesum: Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Tales ergo istos cupit esse, ut sit cum illis dominus Christus Iesus, qui amputata omni discordia erroris humani, dedit ac ostendit quid sit uerum, ut in ipsa ueritate manent pacifici.

Ioan 14

Mat. 28

Caput